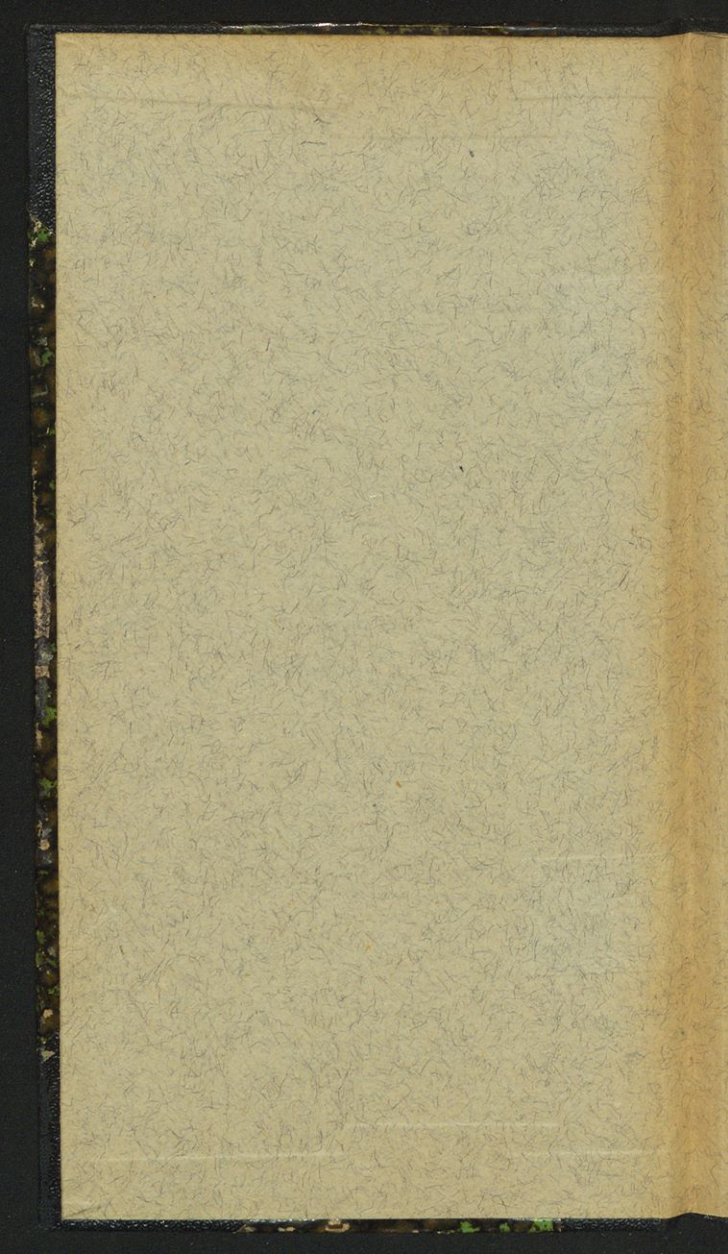

41537

Trnovec Bogdan

41537 V izjasnjenje in uterjenje

Naj pojeta obà zvonà,
Da se resnica prav spozna.
Narodna prislovica.

Doveršivi svojo razpravo: „Obnarodimo še nekaj“, odložil sem pero, nadejaje se, da ne napravim nikdar več nobene brazde na jezikovnem polji, na katero sem bil slučajno zašel. Na le to mojo razpravo ozerla sta se učena dva moža, namreč prečastiti naš otec Stanislav Škrabec, velezaslužni urednik „Cvetja z vrto v sv. Frančiška“ in poglaviti g. Viktor Bežek, velehvalni urednik „Ljubljanskega Zvona“, in samo mimogred mi je še pristaviti, da se je spravil „Slovenskega Naroda“ členkar bojevitim svojim kopjem nad mene zaradi iste razprave, napisavši v oddelku „Književnost“: „mi sicer ne vemo, kaka kazen je to (namreč ošvercanje in ošviganje prožnoj rozgoj), a če ta kazen nas z a d e n e, se vendarle ne s p o k o r i m o“, — a v nedoslednosti svojej ni opazil, da se je sam uže spokoril, saj še pred samo enim letom bi bil vsakakor napisal: „a če bo ta kazen nas z a d e l a, se gotovo ne b o m o s p o k o r i l i.“

Pervi je napisal na treh platnicah svojega lista prav lep, vsega uvažanja dostojen članek, vtori (drugi) je pa zložil o istej mojej razpravi tudi prav temeljit članek obnarodivši ga v omejenem svojem listu, a prikrojil ga je očitnim načinom, da me ni hotel umeti do jedra.

V bistvu se vjemajo naša mnenja o naravi slovenskega glagola; ker se pa vendarle loče v nekih podrobnostih, saj zagovarjata ona dva, seveda le izjemoma, i rabo historičnega sedanjika i tako zvano „bomkanje“ (rekše upotrebljavanje doveršnika s pomožnikom b i t i v izražanje bodočnosti), ker so se vrinola v naše razpravljanje tudi neka nesporazumljenja in ker nečô, da bi mislili p. n. gg. čitatelji, da sem vstvaril si sam ona načela, o katerih sem pisal v obedveh svojih razpravah: „Čuvajmo svoje prastarine“ in „Obnarodimo še nekaj“, — evo me z nova pred njimi.

Pokoren narodnemu pravoreku, navzočnemu spisu na čelo postavljenemu in stremljenjem vnet, da se vsa stvar na vse strani ne samo razjasni in razbistri, nego da tudi prinese umisljeno korist,

želim, da se p. n. gg. čitatelji soznane s členskama uže imenovanih naših pisateljev. Zaradi tega vrstila se bosta tu vsaj v bistvu oba členka, a pod istima čredilo se pa bode nekaj mojih prime-
teb v popolnjenje moje razprave.

Neprehvalimi otec Stanislav je napisal: Knjižica govori vnovič o stvari, ki jo je pisatelj že večkrat priporočal, o stvari, kateri sem, ni tega davno, tudi jaz skušal do živega priti. In res sem mislil za terdno, da je z dotičnimi mojimi spiski tista stvar enkrat za vselej določena in končana. Tudi gospod Lamurskij je imel tiste moje spiske (vsaj Cv. XI. 1, 2, 3.) pred očmi, ko je pisal to knjižico; ali njegovega prepričanja niso omajali. Seveda se o tem ne smem pritoževati, saj njegovi spisi enako niso mojega. Dolžan sem tudi priznati, da omenja moje skromno ime vedno dostojno, celo s hvalo, ki je nisem zaslužil.¹⁾ Ali ko jezikoslovec ako sem res nekoliko, pa vendar ne morem popolnoma zadovoljen biti s tem, kar g. L. poroča v svoji knjižici o mojem dotičnem dokazovanju. Na str. 22 piše namreč v opazki: „On (o. St.) je dokazoval na podstavi starih bukev, ki so jih pisali v časih, davno minolih, razni možje, da je upravičeno v nas „bomkanje“, ali kakor je on zove „bombardiranje“ isto tako, kakor v Lužiških Srbih, od vseh strani Nemcami obkoljenih. Pozabiti se tu pa vendarle ne sme, da gotovo ni bil izobražen nobeden teh mož na materinjem jeziku in da jim je bila prešla tujščina v kri in meso še bolj nego vam (namreč dr. Lampetu)²⁾. — Najprej bodi opomnjeno, da tega, kar gospod Lamurskij imenuje „bomkanje“, nisem jaz krstil za „bomhardiranje“, temuč gospod, kateremu so tista moja pisma na platnicah v prvi versti bila namenjena. Seveda to ni poseben greh, niti posebna zasluga, omenjam le zastran resnice. Mnogo važniše je to: Na podstavi katerih starih bukev misli gospod L., da bi bil jaz dokazaval tisto reč? Trubarjevih, Pohlino-
vih, ali morda Kolomonovih? **Ne**, to ni bilo tako. Dokazoval sem na podstavi Miklošičeve sintakse, ki ni še tolikanj silno stara. Res sem jemal iz nje le zglede, in ti so seveda tudi res iz „starih bukev“, ki so jih pisali v časih davno minolih razni možje — pa, ali morebiti v zloglasni gorenjščini? Spet **ne**, temuč v stari slovenščini, bolgarščini, herva-
ščini, serbščini, maloruščini, stari ruščini in stari češčini. In teh mož da ni nobeden bil izobražen

„na materinjem jeziku in da jim je bila prešla tujščina v kri in meso? Katera tujščina? Nemščina? Staremu Slovencu, Bolgarju, Hervatu, Serbu, Malorusu, staremu Rusu in staremu Čehu, **vsem** nemščina? In če so torej vsi ti „bomkali“, stari Slovenec: „ašte budet žito vzel v zajem“, Bolgar: „ako bude mi ušil drehe te“, Hervat: „kada ova prosudil budeš“, Serb: „što bude dal dubrovčanin za konja“, Malorus: „zemlju, koto-ruju ony budut kupyly“, stari Rus: „ašče budu bogu ugodil i prijal mja budet bog“, stari Čeh: „kolikrat koli zhřešil bude bratr tvoj; uposluchá li tebe, získaš budeš bratra tvého“ — jaz mislim, ako se v jezikoslovju sploh dá kaj dokazati, mora biti dokazano s temi zgledi, da naše „bomkanje“: „vzel bom, zašil bom, presodil boš, dal bo, kupili bodo, vgodil bom, prijel boš, zgrešil bo“ — ni gorenjski germanizem, temuč pravi stari obče slovenski, ali če hočemo na debelo izgovoriti obče-slovanski kajvembakizem, „bomkanje“ torej pri nas „upravičeno“ **ne** „istotako kakor v Lužiških Serbiih“, **temuč** isto tako kakor v starih Slovencih, Bolgarjih, Hervatih, pravih Serbiih, Rusih itd. Lužiški Serbi so sicer omenjeni v mojem spisku v citatu iz Miklošiča, in bodi si res, kar jim očita Miklošič, da je „njobjesa budža zahinuč“ g e g e n d e n g e i s t d e r s p r a h e, ker se pravi po nemški: „di Himmel werden vergehen“ — ali mi ne pravimo: „nebesa bodo **zginiti**“, temuč „bodo **zginila**“ in to bi se moglo germanizma dolžiti le, ke bi Nemci rekli: „werden vergangen seiend“.

To so moji dokazi, in če je hotel biti g. L. res nepristranski, moral bi bil navesti take kakeršni so, ter še le poborivši jih z boljšimi nadaljevati svoje vojskovanje z bomkavci in za edino „upravičenost“ „neoboroženega“ doveršnika v pomenu prihodnosti doveršenega djanja. Jaz sicer, to prav pravi, nisem nasprotnik rabljenju doveršnika v izražanje bodočnosti in sem „sè stilističnega stališča“ celo priporočal, „kjer se da rajši rabiti kratki, lepoglasni sedanjik (aorist), kaker pa ne vedno prijetni prihodnjik“, ali to **le**, kjer se da, ne da bi jasnost izražauja terpela, in zaradi spremembe. Pravi pomen sedanjika doveršnih glagolov je namreč zaznamenjevanje doveršenega djanja ne gledé na čas, torej zlasti djanja, ki more nastopiti v vsakem času; prav zato sem imenoval v

Cv. VII. 2. sedanjik doveršnih glagolov aorist, ker je po pomenu v resnici to, kar gnomski aorist v gerščini, in to ne samo pri nas, temuč, kaker berem, tudi v ostalih slavenskih jezikih; prim. srb.: „Neko se za list sakrije, a nekoga nemože ni dub da pokrije“ (Vuk, Posl.) Gen. 2, 24. mesto, ki služi gospodu L. za zgled, poslovenjeno: „Zaradi tega zapusti človek očeta in mater in se pridruži svoji ženi in postaneta dva v enem mesu“ — bi pomenilo torej samo na sebi to, kar nemško: „Deshalb verlässt der Mensch Vater und Mutter und gesellt sich seinem Weibe zu und sie werden zwei in einem Fleische“. In to bi mogla biti le opazka pisateljeva (Mozesova) pristavljena pred njo navedenim Adamovim besedam, kaker je to mesto v resnici razlagal Kaljvin. Katoliški tolmači pa pravijo, da je dotične besede govoril Adam v preroškem duhu, ali Bog po njem, o prihodnosti, na kar očitno kaže gerški in latinski prevod, in gosp. Lamurski pač tudi ne misli drugači. Dalmatin je prevel: „Zatu bo ta mož svojega očeta inu svojo mater zapustil inu se bo k' svoji ženi pridružil inu bota enu mesu“. Podobno tudi naši poznejši prelagavci vse do dr. Lampeta. In to naj ne bo prav? Nadalje naj mi prerokovanje tega, kar še le bo, s tistimi besedami izražamo kaker opazko o tem, kar se vedno in vsak čas ponavlja? Res bi se s tem nekako čudovito bližali stari hebrejščini, ki pozna le pretekli in prihodnji čas, sedanjega ne; ali pa ne bi tako prav lehkomišljeno razdirali naše jako lepo in logično razvite konjugacije? ali ne bi s tem občutljivo oškodili svoje vboge slovenščine? Vidite čislani gosp. Lamurskij, to je kar nas sili, da se tolikanj poganjamo za svojo tudi „prastarino“, nekedar občeslavenski doveršni bodočnik (futurum exactum) in ne bi radi, da bi nam ga popolnoma izpodrinili goriški in tržaški pisatelji sè surogatom, brezčasnim doveršnikom, češ, ker ga oni več nimajo in mnogi drugi Sloveni zdaj; tudi ne³).

Mnogi drugi Sloveri tudi dvojine nimajo; le lužiški Serbi, dasi „Nemcami okoljeni“, in mi smo jo ohranili; ali naj se ji odpovemo zgubežem na ljubo? In brez nje bi si še kako pomagali. Pred več leti se je neki zdaj jako velik gospod nekako posmehoval naši vbogi slovenščini, ker se vbija z dvojino, pomislite, v 19. stoletju! Tako

malo se mu je zdela potrebna ali koristna. In mi se ji ne odpovemo; *) dove šnemu bodočniku pa naj bi se odpovedali, ki bi ga vender, kaker smo videli, nikaker ne pogrešali tako lahko!? Nedo- ločni doveršnik potrebujemo na vsak način tudi za pretekli čas ko pravi aorist. Sicer morebiti ni posebno dobro rečeno v kratkem životopisnem na- čertu: „Devet let star popustim jegre, luže inu dersanje“ itd., ali v živem slikanju v obširni po- vesti si bo težko pomagati le s perfektom, ker se pri nas pomožnik ne da izpuščati, kaker v ruščini in drugih slav. jezikih, vedno ponavljan pa bi vtegnil biti vender prenadležen. — Sicer pa v tem ni posebnega nasprotja mej g. Lamurskega in mojimi nazori; jako želim, da ga na dalje, ke bi bilo mogoče, ne bi bilo v ničemer.

Poglaviti g. V. Bežek je pa napisal to-le: „Že parkrat smo imeli priliko izjaviti, da smo o bistvu jezika v obče drugih nazorov, nego gosp. Lamurskij, dasi se zopet v premnogih poedinostih z njim strinjamo in je g. L. že tudi sam pohvalno omenil in potrdil našo razpravo o slov. dovršni- kih in nedovršnikih, objavljeno v nekem prejšnjem letniku „Ljublj. Zvona“. Mi smo, v soglasju s H. Pavlom, te misli, da so živi jeziki liki živalstvo in rastlinstvo v vednem razvitku, v nepretrganem izpreminjanju in razcepljanju, proti kateremu je knjižni jezik samo umetno, dasi potrebno sredstvo kot splošno občilo celega naroda. Toda kakor jez ne more uničiti onega prirodnega zakona, po ka- terem voda na v z d o l teče, nego jo more samo za nekaj časa zaustaviti, da nabrana voda na do- ločenem kraju tem močnejše pada — po prirodnem zakonu: prav tako knjižni jezik z vsemi šolami in knjigami in drugimi umetnimi napravami vred ne uniči in ne preobrne onih prirodnih vekovečnih zakonov, po katerih se vsi jeziki vedno in vselej pretvarjajo. G. Lamurskij pa smatra neko dobo v razvitku slovanskih jezikov — staroslovensko ali staroslovansko? — kot zakonito, normativno, kot nedotakljivo, a vsaki odstopok od tis ega normala, vsako izpremembo, vsako pretvoritev izza tiste dobe smatra za — greh, popačenost, iznenarode- lost itd. *)

Se par besedic glede konkretnih predlogov g. Lamurskega. Glede „bombikanja“ ali „bombar- dovanja“ se pač ne mislimo več prepirati, tem manj, ker se lahko sklicujemo na to, kar je dognal

o. Skrabec preje in vnovič na platnicah zadnje (2.) številke letošnjega „Cvetja“; le-tu je jasno dokazano, da „bombikanje“ z dovršniki ni germanizem, ampak se je organski razvilo ne le v kranjščini, ampak tudi v drugih slovanskih jezikih. Radi priznavamo, da je prihodnjiška raba dovršnikov v sedanjiku (n. pr. po Goriškem) lep starinski ostanek, ki ga našim pisateljem z o. Škrabcem vred toplo priporočamo, naj se z njim iz stilistiških vzrokov prav često služijo, kjerkoli to dopušča jasnost; a ta mora biti in ostati pisatelju vrhovno vodilo.⁶⁾ Toda celo smešno je, da so nekateri Slovenci, rojeni v krajih presrečnih, kjer se še ne „bombikuje“, strašno ponosni na svoje nesrečne brate na Kranjskem in Štajerskem, katere je že do kosti oglodal bombikovalni črv (*bombyx Carnioliae*).⁷⁾

Tudi križarske vojne proti rabi historičnega sedanjika v živahni pripovedi ne odobrujemo do cela in popolnoma pritrjujemo dokaznilom oca Škrabca (na mestu rečenem), češ, da v živahnem pripovedovanju izvrstno služi kratki sedanjik namesto neokretne zložene oblike preteklega časa, katere mi ne moremo kakor n. pr. Rusi okrajševati z opuščanjem pomožnika. Radi pa priznavamo, da naši stilisti mnogo v tem greše, da v živahnem in neživahnem pripovedovanju s čudovito izpreminjavostjo rabijo kar vprek sedanjik poleg preteklega časa. Zlasti pogrešno pa se nam vidi nadomeščanje logiškega perfekta s sedanjikom; to ti je grd in preprostega Slovenca ušesom celo neumeven germanizem. Par vzgledov iz neke šolske knjige dokaže resnico naše trditve: „Po smrti škofa Janeza Tavčarja imenuje (namreč nadvojvoda Ferdinand II) Tomaža Hrena za škofa ljubljanskega l. 1597. Sedaj se prične z vladno in jezuitsko pomočjo protireformacija . . . . Jedva pričeto književno delo prestane na enkrat. Protestantske propovednike pahajo v ječe; kdor se noče vrniti v naročje katoliški cerkvi in ne podpiše slovenske ali nemške prisege . . . ta vam mora brez usmiljenja iz dežele, in njegovo premoženje pripade državi. Zlasti so prežali na knjige protestantske. Pridno se nabirajo in sežigajo; še celo nedolžnim se ne prizanaša“ itd. itd. V vseh teh in premnogih drugih primerih, ki bi jih še lahko navedli iz iste

in iz drugih knjig, bi bil seveda edino pravilen pretekli čas.⁸⁾

Pod čerto navedenega svojega spisa napisal je preosveščeni gospod Stanislav i to-le: Še na dve drugi opazki g. Lamurskega mi bodi dovoljeno mimogrede odgovoriti. Ena je na strani 24. v 2. odst. pod čerto. Na njo odgovarjam, da jaz nisem pisal nikjer, da so pravoslavni kaj „preprečni“; kar sem pisal (Cv. XII. 7), pa ni le moja misel, temuč resnična skušnja moža, ki je bil v tisti zadevi glavna oseba, ki je torej za nas, kakor se govori, „pervi vir“.⁹⁾ — Druga je na str. 17. in nasl. Tam piše g. L.: „Nikakor se mi ni dalo zapisati latinsko - poljsko - češki „Frančišek“. Morda boče ta oblika slovnično utemeljena, a mojemu uhu vendarle ne ugaja . . . — Kedo bo neki blagovoljno poslušal tako besedičenje, preobilnimi šumevci zvrvičeno . . . Pošteno bi bilo, da priznamo znova grajanske pravice . . . udomačenemu našemu Franu . . .“ — Blizu edini vspeli mnogoletnega mojega „jezikobrodstva“ je prav ta, da so se nekateri gospodje začeli imenovati Frančišek namestu France ali po herv. okleščeno Fran. Zato imam tudi tu nekako dolžnost. Odgovarjam torej: Fran je prav tako iz latinščine kakor Frančišek; prvotno je to ime seveda frankisk=fränkisch. „Frančišek“ je pri nas „slovnično utemeljena“, pa tudi od nekedaj domača oblika, ne iz poljščine ali češčine vzeta. G. Lamurskemu ne vgajajo šumevci. Teh je v slovenščini res dosti in prav zato nam je ime „Frančišek“ tako domače, kakor Lahu „Frančeško“. Koliko šumevcev ima italijanščina, pa je vendar neki najslajši jezik na svetu. V domačem „besedičenju“ bodi prav „Fran, France, Francek in Francelj“, kakor „Žan, Anže, Anžek in Anzelj“. Vendar je Fran zame grozna prikazen — odsekana glava brez telesa!¹⁰⁾

Svoj članek završil je pa poglaviti gospod Viktor Bežek ostrožnim tem le ukorom: „Naposled naj pripomnimo, da tudi mi odobravamo in potrjujemo gospoda Lamurskega priporočilo in zaznamek onih slovenskih piscev in spisov, v katerih se nahaja po njegovih mislih pristna, dasi preprosta slovenščina; hkrati pa smo toliko hudomušni, da si dovoljujemo izreči željo, naj bi tudi g. L. sam pisal tako po domače, kakor pišejo njegovi priporočenci: g. L. Podgoriški, g. dr. Fr. Detela i dr.“¹¹⁾

1) Ponižnost je sicer od raznih čednostij človeka di-kujočih skoro najlepša, a Vam vendarle ni treba, da stetakom skromni. Vse, kar koli sem do séda o Vas slišal in bral in kar koli sem presnel iz neprecenimih Vaših spisov sebi na korist, bilo je samo dobro, suho zlato. Oprostite torej, da Vas nisem mogel omenjati v svojem spisu nego pohvalno. Kriepkaja desnica Gospoda sil da sohranit dražajšuju žiznj Vašu v poljzu naroda do pozdnejših čelovieku vozmožnih liet! —

2) Temu ni tako. Vrinola se je tu neljuba mi tiskarska pogreška, na katero me je opozoril še le navzočni članek prečastnega g. pisatelja. Namesti: „v a m“, stoj tu, kakor zahteva to vsega stavka ustroj: „u a m“. Na tem mestu nisem ni prozračno imel v mislih prečastitega g. Fr. dr. Lampeta. Sploh spoštujem pa njega više, nego da bi mogel napisati o njem, da je prešla iz lasti njemu tujščina v kri in meso.

3) To je vse lepo in bo tudi pravilno, verujem, da se nahaja to sem ter tja po raznih rokopisih in knjigah, ki so jih napisali razni možje v tem ali onem slovanskem plemeni v dneh, zdavna minolih, — priznavam tudi prav rad, da je slišal vse prečastiti gospod pisatelj v kakem kraji na Dolenjskem, (čeprav mi je zagotovil poštovani moj prijatelj Ivan Ivanović Bavdek iz podgorskih Čermošnic, dostojen učenec otca Ladislava, izvrsten znanec našega jezika, da tamo sploh ni živa duša teh razlik ne pozna), ker sem povse prepričan, da ne bi mogel on trditi stvari, katere ni ali sam slišal, ali sam bral, — v vseh drugih slovniških stvaréh soglašam ž njim brez obenega upora, — a v le-tem za njim hoditi ne mogô. Mi Slovenci smo le šibek narodec, le skerčeni ostatek nekedanjega velikega plemena, ki se je razprostiralô od Pada na Laškem do Dunaja vode na Ogerskem, in granice jezikovnega našega ozemlja kerče se tujim nasiljem in domačim razdorom od leta do leta. Tega radi ne bomo mogli sami nikedar imeti svetovne književnosti. Narodu, neimajočemu krepke književnosti, odorava pa sosed leho za lehoj. Ako nečemo torej, da nas zalije germanska ali pa romanska povodenj, bližajmo se razborito in oprezno občeslovanskemu knjižnjemu jeziku. Tenkih teh razlik o gnomskem aoristu in futurum exactumu, za katere se tako živo ogreva prečastiti gosp. pisatelj, nima pa nima več prav nobeno slovansko pleme. Ljubomorno čuvajmo le-to, kar imamo v svojem jeziku še občeslovanskega, kar nas veže z drugimi slovanskimi plemeni. Zaman je obujati mertveca v novo življenje. Naše slovenščine ne uklepajmo ni v ojnice greške, ni v jarem latinski. Ona je svobodne slovanščine svobodna hči in domačoj se čuti le v kolu dragih svojih sestric.

Doveršnega glagola v pomeni sedanjosti si ne mogô še misliti ne, in temu dosledno ne pojmm, ne čutim in ne slišim prav nobene razlike med *pridem* in med *bom prišel*, češ, da je *pridem* gnomski korist, *bom prišel* pa futurum exactum. V „komerčesko kofejno“ g. A. Š., Tolminca, zahajajo dan na dan razni gospodje iz vs h pojedinih predelov slovenske naše domovine. Poprašal sem Brežana, Mandrijarja, Berkina, Kraševca, Vipavca, Poljca, Brica, Gorjana, Tolminca, Benečana, Korošca, Stajerca, Zagorca in celô Pivčana in Dolenca, ne čuje li kake razlike med *pridem* in med *bom prišel*, a vsak mi je odgovoril, da ne čuti, da ne vidi in da ne sliši prav nobene razlike, pa mi je in eno in drugo pre-

vedel po nemški: *ich werde kommen*, po italijanski pa: *io verrò*. Takó je tudi prav Naša slovenščina ima namreč samo dva prava bodočnika, rekše:

a) doveršni bodočnik (z doveršnikom bez pomožnika *biti*) na pr. *dám, kupím, stopím, padém, dvígnem, zakurím* i. t. d., in

b) nedoveršni bodočnik z nedoveršnikom in pomožnikom *biti*, na pr. *bóm dajal, bóm kupoval, bóm stopal, bóm padal, bóm dvígal, bóm kuril* itd., ali kakor govore še na pr. Zagorci: *bóm davati, bom delati, bódete speči, to smo čineči* itd.

O davno bodočem času, zloženem pomočjo predlogov: *kadar, ko, čem, predno* itd. na pr. *kedar dodelam, pojdem domu* itd., ni mi tu govoriti, ker ne sodi v navzočno pravedanje, kakor ne sodi sem ni davno minoli čas.

Ker doveršnik nimá sedanjosti in ker izraža tore úže po naravi sojey bodočnost, ne potrebuje on v izražanje le te bodočnosti prav nikdar pomožnika biti. V tem mojem prepričanji podpirajo me tudi naši jezikoslovci in izlasti vsi slovničarji vseh družih slovanskih jezikov pa našega naroda (vsaj na vstoku, jugu in zapadu) in vseh družih slovanskih narodov (izimši lužiško-serbski odraslek) živa govoricá.

Svojih p. n. gg. čitateljev nisem hotel nadlegovati do seda dosadnimi slovniškimi pravilami; — ko sta me spravila pa v tesnec izborna dva jezikoslovca, nadejam se, da mi oni oprostite, ker sem upotrebil v zaščičenje svoje tudi jaz tako orožje.

Tako pravi na priklad:

Nikolaj Greč v: „Ruskaja gramatika pervago vozrasta“ (Sanktpeterburg 1860.) na strani 36.: „Vremja nastojašče (sedanje) byvaet toljko (samó) v tieh glagolah, kotorye imiejut vremja buduščee nesoveršennoe: *ja budu igraé, ja budu hodié*; v njih vremja nastojašče: *ja igraju, ja hožu*. No esli (ako) v glagolie est buduščee soveršennoe vremja, *ja poigraju, ja zahožu*, on nastojaščago vremeni ne imieet“.

Dr. Avgust Boltz v: „Lehrgang der russischen Sprache“ (Erster Theil. Berlin 1871) na 153. strani: „Die vollendeten verben bezeichnen die geschene handlung. Sie haben natürlich kein praesens, sondern nur ein praeteritum im sinne des parfait defini, und ein futurum, das sich der praesensform (+ praefix. oder + nu) bemächtigt hat:

zakidač wirklich (anfangen) zu werfen (= kinuč für kid-nuč (einmal werfen):

prät. *Zakidal* ich warf wirklich; oder *kinul* warf einmal, auch *zakinul* warf wirklich einmal;

futurum: *zakidaju* ich werde wirklich werfen; oder *kinu* werde einmal, auch *zakinu* werde wirklich einmal werfen“.

Ferdinand Schulz v: „Theoretisch-praktische Anleitung zur Erlernung der böhmischen sprache“ (Prag. 1884) na 133. strani: „Die zukunft ist im böhmischen der bildung nach eine dreifache: a) die einfache: *sednu* ich werde mich setzen, *dám* ich werde geben, b) die zusammengesetzte: *napišu* ich werde aufschreiben, *zaplatím* ich werde bezahlen, und c) die umschriebene: *budu piti* ich werde trinken, *budu cestovati* ich werde reisen.“

Pietro Budmani v: „Grammatica della lingua serbo-croata“ (Vienna 1867) na 67. strani. „Osserveremo però, sebbene il significato degl'imperfettivi possa essere dato in italiano con sufficiente esattezza, ciò non è mai

de' perfettivi; *per prova diremo, che il presente di qualunque verbo italiano deve essere in islavo tradotto col presente d'un verbo imperfettivo e non mai d'un perfettivo*, p. c. io salto — ja skačem e non skočim. E in affetto sarebbe assurdo il dire, che un azione la quale si considera come compiuta, si compie attualmente.

Anton Janežič v: „Slovenska slovnica“ (V Celovcu 1864. leta) na 206. strani: „Doveršni glagoli nam služijo v preteklosti in prihodnjosti, za pravo sedanjost nam rabijo le nedoveršniki“.

Fran Levstik v: „Die slovenische Sprache nach ihren redetheilen“ (Laibach 1866.) na 115. strani: „Die zukunft wird entweder durch die gegenwart der vollendungszeitwörter gebildet, oder man verbindet das hilfszeitwort bodem u. s. w. mit dem II. mittelworte der thätigen vergangenheit eines dauerzeitwortes“, na 116. strani pa: „ein innerer unterschied zwischen der zukunft und der vorzukunft besteht eigentlich nicht“, pa ne pozabimo, da je bil slavni ta pisatelj sam Dolenc;

Andrej Marušič v: „Sveti veliki teden“ (Gorica 1874. leta) na VII. strani pripomenka: „Drugič mi je sedanjik glagolov „doveršnikov“ vsele prihodnjik. Tore ne — „bom obernil“, ampak „obernem“ mi je pravi prihodnjik; in tako pišem ne le „pojdem“ namesti „bom šel“, temuč tudi pridem, izidem, popeljem, pripeljem, prestaviu, zvernem itd.“;

Josip Šuman v: „Slovenska slovnica po Miklošičevi primerjalni (v Ljubljani 1881. leta) na 164. strani: „Prihodnji čas se znači a) s sedanjikom dovršnih glagolov“, kder omenja i to: „Da ne znači vsak dovršni glagol v sedanjiku prihodnosti, ina se nemškemu vplivu pripisati“, itd na 165. strani pa: „Predprihodnjega časa novoslovenščina nejma; —

Viktor Bežek v: „Ljubljanski Zvon“ (v Ljubljani 1891. leta) na 310. strani: „Na skrajnem vzhodu in zapadu veže se glagol „bodem“ samo z nedovršniki, a zdi se mi, da je to ostanek prastarega pravila slovanskega in dokaz, da je bila raba dovršnikov kot prihodnjikov tudi po Slovenskem bolj razširjena“ — na 371. strani: „Nemčevalni rabi dovršnikov v pravem sedanjiku iskati je i izcora i središča na Gorenjskem, preko katerega tudi dan danes ta pokvara ne seza daleč“, — na 565. strani: „Ker je raba sedanjиков dovršnih glagolov s futurnim pomenom prastara in ima še v današnji slovenščini krepke sledove in ker se *bom* s part. pret. akt. II. dovršnikov *apira* duhu slovenščine mislim, da ni neumesten predlog, naj pisatelji podpirajo in razširjajo rabo dovršnikov v prihodnjiškem zmislu“, — na 633. in 634. strani pa: „Slovenščina se ujema z grščino, latinščino, nemščino z ozirom na pravi sedanjik popolnoma, in ker znači torej pravi sedanjik trajajoče ali ponavljajoče se dejanje, izraža ga slovenščina s tistimi svojimi glagoli, ki izražajo trajajoče ali ponavljajoče se dejanje; to pa so trpežniki ali durativniki in opetovalniki ali iterativniki, torej v obče nedovršniki. Ni torej marota ali muhavost slovanščine, ali slovanskih slovničarjev, temveč *neizogibna doslednost, zahteva je logika, da se dovršniki izključujejo od porabe v pravem sedanjiku*“.

Slovnčnih pravil bode menda zadosti. Vse druge slovanske slovnice, kar koli sem jih videl, učé prav enako. In vsi razni ti možje, ki so te slovnice pisali, kakor tudi njih

učitelji: Dubrovski, Kopitar, Miklošič, Vostokov, Bodjanskij, Sreznjevskij, Daničić, Kurelac in drugi jezikoslovni mogotei, imeli so tudi slovansko uho in znali so slovanske jezike do jedra. Na podstavi teh naukov, nadejam se, prepričali so se n. n. gg. čitatelji o resničnosti mojih trditev, da izraža namreč veskolik slovanski svet:

a) *minolost*: ponavljavnim (gepflogenheitszeitwort), nedoveršnim in doveršnim glagolom, vsele pa v spremstvu pomožnika *biti*, na pr. spomladi smo *paševali* črede ovac, *kopali* v vinogradih in *obrezali* trte;

b) *sedanjost*: nedoveršnikom, na pr. kosci kose, poljke poljo pšenico;

c) *bodočnost* pa:

α) ali doveršnikom brez pomožnika *biti*, na pr. zaradi tega *ostavi* (*zapusti*) človek oca svojega in mater svojo in se *pridruži* svojej ženi (quamobrem *relinquet* homo etc. — Perciò l'uomo *lascierà* suo padre e sua madre etc. — Derohalben *wird* der mensch *verlassen* etc.)

β) ali pa nedoveršnikom s pomožnikom *biti*, izjemoma tudi z glagoloma *imeti* in *hoteti*, na pr. predno projde leto, imate sinu *imeti*, — Ljubljana će *biti* vedno srednica mojih dežel, — jutri homo pisali, drevi homo večerjali, itd. in *da je vsako drugačno upotrebljavanje divnega našega glagola sploh zoperno duhu slovanščine*.

Pogledom na izrečenja slovanskih jezikoslovcev, zgore imenovanih in pogledom na živo govornico ogromne večine slovanske družine, ne mogò se spremisliti v tej stvari in ob to ni odstopiti a ni za pičice tenjo ne od vseslovanskih teh resnic, dasi imam vse spoštovanje pred naukom prečastitega gosp. pisatelja.

4) „Sve je ništa, sve se u prah gubi“. Tako nekako peval je v prošlem stoletji slavni franovec Andrija Kačić-Miošić. Tako gubi se nam i prelepa starinska ta dvojina, in Bogu žal, ona nam povse propade. Hervaškim Slovencem je uže neznana, isterski Slovenci jo mešajo množinoj kakor Gorenci, katerim je dvojina srednjega spola jednaka množini, drugod se pravilna nje raba tudi uže podira, in kakor znamo mi staroslovenski aorist samó iz knjige, znali bodo prapranuci naših prapranukov to dvojino samo iz knjig, napisanih tem ali onim samotarjem v dneih zdavna, zdavna minolih.

5) Kakih vragometnostij niste mi tukaje ne navergli?! Deli ste me v obtožnico zaradi stvari, o katerih nisem nikedar še senjal ne, a kamoli na nje mislil. Dolenjščina bodi podlaga knjižnjemu našemu jeziku a ozirom na vsa druga slovenska razrečja, seveda na ta le na toliko, na kolikor hrane v sebi še kaj občeslovanskega. Staroslovenščino smatrajmo materjo, slovenščino iz šestnajstega stoletja hčerjo, sedanjo sloveščino pa ponosnoj unukoj, a le-ta ne sme pa v prešernosti svojej zametati prebogatih, neizčerpimih zakladov, ki jih je presnela zakonitim nasledstvom od častite svoje matere in od prečastite svoje babe. — In prav to, in samo le-to povdarjal sem v obeh svojih razpravah rekši, da ne zavergavajmo onega, kar imamo v jeziku svojem še občega z drugimi slovanskimi plemeni in kar nas ž njimi še veže, druží in spaja. Vse drugo prepustil sem blagoposlušno višim umom, poklicanim v razrešenje spornih jezikoslovnih vprašanj. Iz naroda, iz žive naše govornice zbirajmo, tako pravi slavjanski naš Martin Matvejević Hostnik, le ono, kar je v njem še dobrega, občeslovanskega, le one besede, ki so obče vsem, ali vsaj ogromnej večini slovanskih

Drug verz: Bogu i sinovim

plemen; opuščajmo pa vse one, ki pamenjajo čisto kaj drugega v drugih slovanskih jezikih in tako, ne da bi čutili, bližali se bomo drug drugemu postopenno bolj in bolj.

Molče sem prošel mimo vsega, kar je razvetriničil tu dalje poglaviti g. pisatelj po nemških izvorih o razvijanju živih jezikov, kajti v tej stvari obrnul se je on na nepravo osebo, saj so mi vsa ta visoka in globoka učenja prav deveta zabota.

Namen mojima razpravama je prejasen. Opozoril sem ž njima samo na najkosmače grehe v denašnji slovenščini, ki jih delajo dan na dan razni naši pisci in izlasti oni, ki so se lotili pisarjevanja in pisateljjevanja, ne da bi bili prebrali poprej vsaj kake slovanske knjige, dasi vedô prav dobro, da bez učenja ni možno pisati pravilno prav nobenega jezika, kar koli jih žive na grešnej tej zemlji, najmanj pa še našega, ki je prava pravcata divotina med raznimi drugimi.

⁶⁾ Dozdeva se mi, da ste zatrobili tu bežanje z bojnega polja, na katerem ste slovom 4.—12. snopiča „Ljubljanskega Zvona“ od 1891. leta bojevali se prehrabro in, kakor scenim, porazili tudi protivnika svojega Sodite sami, je li častno razorožati se ter ostavljati bojno polje, takoj zmagoj proslavljeno!

⁷⁾ Smešno, strašno, ponositost, pomilovanje, zaničevaje! Kedo Vam je neki navergel na oči takega pusta? Mi stremimo le na to, da se oklenô vsi Slovenci občeslovanškega upotrebljavanja divnega našega glagola, — in v tem ni ne smešnosti, ne ponositosti, ne pomilovanja, ne zaničevanja.

⁸⁾ Tako mi Boga! ta je pa lepa, dostojna stotejki. Poglaviti gosp. pisatelj graja nenaravno upotrebljavanje historičnega sedanjika, on sam je obretel in celô v knjigah, namenjenih najnižim razredom prstonarodnih šol historičnega sedanjika še večî nestvor od onih, ki sem jih bil postavil jaz na ruglo; vsi vedô, da se mi ni ponravilo le preobilno uporabljanje historičnega tega sedanjika, — in evo ga tu, ki nam pravi, da ne odobruje križarske vojne proti rabi njegovî. A kde besni neki križarska ta vojna? — Ni je, a tudi je ne bo. pregrada je prerušena, ker vsi boljši naši pisatelji, kakor so uže sploh opustili sedanji bodočnik in pišô tore pravilno, na pr. jutri se *bo veršila* razprava, drevi *bo* volitev, zvečer *pojdem* pred kralja itd. ne pa: jutri se *verši* volitev, drevi *gremo* na delo, zvečer je veselica itd., izogibajo se tudi historičnemu temu sedanjiku, izlasti onemu z dovršnikom, ki pôleči u nas, da resnico povem, deržavljansko pravico tedaj, kedar vvedemo znova v knjigo izgubljeni staroslovenski aorist, — a mislim, da tega ne ućakamo več ne mi, ne naši potomci.

⁹⁾ Pregledavši boljše to stvar, uvidel sem, da sem slišal sicer nekaj zvoniti, a da sem bil preslišal zvonjenje. O njej napisal je prećastiti gospod pisatelj prav za prav to-le: „Zeleti bi bilo sicer, kaker je ćastitljiva stara glagolica, da bi se bila izvolila bodisi latinica ali vsaj cirilica, kaker je bilo prvotno doloćeno v ćernogorskem konkordatu. Ali „pravoslavni“ so se zbalî, da bi jih rimski misalj v cirilici tiskan ne zedinil z Rimom — kedo bi bil mislil! — tudi se ni mogel tiskati za samo Ćrno goro, treba je bilo misliti na hervatske glagoljaše, ki niso prijatelji Serbom in cirilici.“ Pravoslavni kršćanje da so se zbalî?! Ta je vendarle prećudna! To vem, da niso imeli oni v tej stvari

ničesar opraviti, ničesar govoriti; a javna je tajna, kako so znali zaprečiti napečatanje tega misalja kirilskimi pismenami neki vse drugi pravoverni, ker so se zares bili zbal, da bi se ustreglo srčnej želji slovanskih latinske cerkve sledbenikov.

¹⁰⁾ Meni, sinovi iz naroda, ne more nikakor ne ugajati oblika *Frančiček*, dasi bo pravilna, ker je preneharmonična in ker me celó spominja na furlansko besedico, ki jo nosi domače neko stvorjenje ženskega pola, človeku jako prikupno in zvesto, živopisano kraj svetopišemskega slepega Tobije. Vse tuje besede obrača, obdeluje in pretvarja naš narod tako dolgo, dokler si jih ne prilagodi po svoje. Tako je napravil na pr. *Rodik* iz *Virundictes*, *Rim* iz *Roma*, *Benedke* iz *Venezia*, *Koper* iz *Capodistria*, *Kelmorajn* iz *Köln am Rhein*, *Jera* ali *Gendra* iz *Gertraud*, *Šturje* in *Štorje* iz *Sanct Georgius*, *Sopten* iz *Sanct Valentinus*, *Šempas* iz *Sanct spas* (sveti zveličar), *Šempeter* iz *Sanct Peter*, *Štverjan* in *Sanct Florianus*, *Čepovan* iz *Capnt s. Johannis*. (*Ciaf di san Juan*), *Setó* (ne *Sveto*, gen. *Setêga*. loc. v *Setêm*, *Sečan* = prebivavec iz *Setêga*) iz *Sanct Aegidius* (sveti *Tilih*), *Stevan* iz *Sanct Johannes*. *Šmarje* iz *Sancta Maria*, *Stanju* iz *Sanct Daniel*, *Štandrež* iz *Sanct Andreas*, *štena* iz *ausgedinge*, *jogri* iz *jünger*, *košutar* iz *executor*, *pij* (v *Istri kapilj*) iz *cappella*, *čuježen* iz *zugeisen*, *šajterca* iz *scheib* (*schieb*) *truhe*, *knez* iz *kuning*, *kralj* iz *Carolus* itd. itd. Enako delajo i drugi narodi, saj je napravil na pr. *Nemec*: *glocke* iz *kolokol*, *arbeiten* iz *rabotati* itd., *Italijan*: *brindisi* iz *bring dirs' an*, *guerriero* iz *wehren*, *calesse* iz *kollesa*, *indarno* iz *daroma* (*darmo*) itd., *Madjar* pa: *ásztá/nok* iz *stolnik* (*truchsess*), *utcza* iz *ulica*, *szóba* iz *izba*, *kereszt* iz *kerst*, *sekererce* iz *sekira*, *gereblje* iz *grablje*, *kalász* iz *klas* itd., in tako je narodnej govoric pri-lagojena posvetna (bolgarska ali bogomilska*) oblika *Fran* prav naravna prikazen in za naša ušesa vse lepša in vse prikladnejša od cerkvene oblike *Frančiček*.

Na vse strani priterjujem pa veleučnemu g. pisatelju, da ne izpušča poluglasnika *è* (po njegovem *à* ali *v*), pred soglasnikom *r*. Takim izpuščanjem, iz češčine in hervaščine v knjigo našo vvedenim, pripomogli nismo prav nič blagoglasju našega jezika, da celó oddaljili smo se v tem oziru od bolgarske, poljske in ruske knjige pa od narodne naše govorce, ki ne terpi rada dveh soglasnikov vkupe. Narod naš utika namreč omenjeni poluglasnik, po nekatere kraje v Istri, na Pohorji in Ptujskem polji pa kratek „ò“, zaradi omehčanja med oba soglasnika na pr. *sàmàrt*, *kàrava*, *kòròva*, *gàrad*, *gòròd*, *dàlan*, *bàreza*, *serebro*, *zàlato*, *mòlòd*, *màlad*, *gàlas*, *gòlòs*, *čàrez* (a ne izpušča tu *r* kakor želi to dunajska šola), *sàvàto*, *čàrieslo*, *čàriešnja* itd. in si stvarja prav tako tudi svoje pesmi, na pr.

„Če pojdem v žouđ, ne pojdem sam,

Pogeljem ljub'cu sà sàbu“ itd., ali:

„Čàrez doly, čàrez gory

Pogiezdim k ljubici v vàs“ itd., ali:

„Gospod je od sàmàrti vstal

od bridke soje muky“ itd. in povsod, koder poje

po prelepej starej navadi še vsa cerkev in kder ne mote

*) Primeri: *bugariti*, kar znači *pevati* *inače* *no* *v* *pravovernej* *cerkvi*, rekše tako, kakor so pevali *bogomili*, kerščanski odščepljenci, ki so se razširjali v dvanajstem stoletji iz Bolgarskega po srbsko-hrvaških in slovenskih zemljah na zapad.

in begajo prirojene nam pobožnosti ni orglje ni samopahke, ni razna druga glasbila, pojó isto „sveto, sveto, sveto“, tako-le: „sávato, sávato, sávato!“ Ugleđajmo se v narod i v tem!

¹¹⁾ Hudomušnost to prišćedili biste si bili prav lahko. Moja razprava ni bila namenjena namreč priprostemu narodu, ki se ni še nikedar brigal za jezikoslovno kako razpravo, saj služi njemu le živa njegova govorica, ki je prava in jedinstveno prisna in dostoverná naša slovnica; nego posvečena je bila izobraženejšim našim dejateljem, ne bi li posneli iz nje drobno kako zernce sebi in narodu svojemu v hasen; niti sem del svojih knjižic na terg v položenje novčane kake koristi, nego poklonil sem jih le temu ali onemu svojemu znancu in prijatelju, ne bi li v skučnem (dolgočasnem) zimskem času začel misliti o potrebnosti temeljitega znanja jezika onega naroda, med kateri ga je postavil Božji Promisel.

Da da, veleučeni gospodi uredniče! tudi jaz imam jezikoslovne svoje trice in mušice, čudak sem sicer v tem oziru, a vendarle nisem terdovraten kak grešnik, saj ločiti se ne mogó od književnih svojih posebnostij le za to, ker živo iste i v našem narodu i v ogromnej večini vseh družih slovanskih narodov. Tako, vidite, sem bral v Frana Levstikovej slovnici, uže omenjenej, na strani 19: „die steierischen Slovenen bilden bei allen auf *a* auslautenden nennwörtern den gesellschaftsfall auf *oj*, was auch der schriftsprache dienlich wäre, um nicht blos dem tone nach, sondern auch der form nach den gesellschaftsfall vom venfalle zu unterscheiden“;

videl sem, da je to obliko izverstno zagovarjal dični naš starina otec Ladislav v „Ljubljanskem Zvonu“ od 1890. leta na 684. strani napisavši o njej: „Želeti bi bilo, da bi se sprejel štajerski *oj* v instrumentalu v slovensko pisavo, ker ta *oj* je pravi ostanek staroslovenščine; vsi smo ga izgubili, samo Štajarci najbližnji sosedje Panoncev, imajo ga še;

videl sem, kako divno zveni slovensko-ruski ta ablativ v prostonarodnih spisih nepozabnega našega vladike Antona Slomška, pa v nesmrtnih stihotvorjenjih dostojnega mu soimennega rojaka Aškerca, in spomnivši se onih blaženih časov, ko smo mladenci v svobodnem stolnem gradu slavne trojedne kraljevine v prizemljubi „pod verboj“ pevaje in radovaje se izpraznili marsikako čašico rujnega zagorca, — ne čudite se, da sem oklenol se vsoj dušoj prelepe te slovniške oblike.

Preučivši prečastitega našega otca Ladislava izborni spis: „dodatki slovenski gramatiki“, obnarodovani v 11. snopu „Ljubljanskega Zvona“ od 1890. leta o *ablativu* oblikoj instrumentala namreč: 1) ablativus modi na pr. Junaškim srcem raztrgaj zanjke, 2) instrumentalis na pr. Solnčnim žarom rumeni pšenica, 3) praedicativus, na pr. I. I. imenovan je bil svetnikom, 4) temporalis na pr. koncem koncev in o ablativu oblikoj lokala na pr. Lani, pomladi, jeseni, poleti, drevi, danes, letos, letas (leta + sega) doma itd. in videvši, da je rabil ablativ prav tem načinom izlasti nepozabnemu mojemu prijatelju, v Bogu počivajočemu Franu Cagnarju, in da služi prav tako vsem drugim Slovenom, — evo, poprijel sem se i njega in čversto nadejam se, da se u nas povse udomači, ker se po knjigah in celó po konservativnih naših vestnikih kaj lepo razširja.

V svojej slovnici uže omenjenej napisal je Fran Levstik, izredni znavec našega jezika, na 76. strani: „die so

schöne kurze form der dritten person der mehrzahl lebt in einem grossen theile Innerkrains bei allen zeitwörtern der dritten und vierten klasse noch kräftig fort“, a ko sem služboval na Krasu, kder sem občeval leta in leta z Berkini in Pivčani, prepričal sem se, da jim služu prelepe te kratke oblike bez nobene izjeme prav v vseh glagolih. Ker so oblike znane tore ne samo nam, nego tudi vsem drugim slovanskim plemenom, — mislim, da mi ne bo prekoslovil noben pameten človek videvši, da ri služu one istotako, kakor vsem drugim slovanskim narodom, na pr. ovce se pasô (vmesto pasejo), cvetice venô (vmesto venejo), travniki zelené (vmesto zelenijo) lovci lové (vmesto lovijo), stražnici kličô (vmesto kličejo), kupci kupújo (vmesto kupujejo).

Prav tako priporočal je isti naš pisatelj v slovnici svojej, uže navedenej na 69. strani: „der klassenform *no* muss man entschieden den vorzug geben vor der form *ni*, wenn man bedenkt, dass fast alle übrigen slaven, *deneu sich der slovene in der schrift möglichst* (jedoch ohne verletzung seines mundartlichen charakters) *nähern sollte*, na, *nu*, *nou* aufweisen. Pogledom na to in ker pišemo žalibog staroslovenski x širokim „o“, čeprav ga izgovarjamo „u“, „uo“, ali „ou“, kakor ga izgovarjajo vsi drugi Slovani, — bode vsakomur jasno, da ne more tekmovali glagolska oblika *ni* prav v ničemer z oblikoj *no* in da grede v slovansčini sploh le poslednjej državljanska pravica.

Posnevši iz prezanimivega spisa uže imenovanega našega otca Ladislava: „Priložaj sedanjega časa“ (snopič 3. 4. „Slovenskega Glasnika“ od 1862. leta), da imamo v narodu prav za prav le tri prislovne priložaje na „č“ (oč ali eč), namreč: *misleč*, *greoč* in *rekoč* (čeprav niso ni ti trije uzorni) in da je nam sicer priložaj na „č“ samo prost pridevnik, kakor je v češčini, poljščini in ruščini, — ne čudite se, ako se mi ni moglo še omiliti upotrebljavanje prislovnega priložaja na „č“, ki straši tako grozno po vseh šolskih knjigah in izlasti po vseh proizvedenjih slavne „Matiice Slovenske“, namesti onega na *aje*, *uje* in *e* (na pr. delaje, vzdihujé, hrepené) in ako se nisem mogel še ogreti, na pr. za takole pisanje: Prinesli so juho in on je začel, kratko *puhajoč* (namesti *puhaje* ali *pušé*); Pristav Govedek *sedeč* namesti *sedé*, ali Govedek *sedeči*, ali pa *sedeči* Govedek kraj odgojiteljnice; in gospod Masten tiho *prebavljajoč* (namesti *prebavljaje*, ali pa Masten, tiho *prebavljajoči*; vsa *tresoč* se (namesti vsa *tresé* se, ali pa vsa *tresočá*, vsa *stresši* se) ga je Milena pogledala itd. itd., saj se prilega prislovni ta priložaj na „č“ klasičnemu našemu jeziku še menj, nego „il pugno sull' occhio“.

Videl sem v spisih nepozabnega mi učitelja monsignora Andrejca Marušiča, da je on pisal vse samostalnice, iz glagolov izvedene, ki pomenjajo kaj aktivnega z „v“, na pr. zmagavec, delavec, vidavec itd., one pa, ki pomenjajo kaj pasivnega, z „l“, na pr. pogorelec, osivelec, zbesnec itd., — in vidite, ker piše prav tako tudi veleučeni naš otec Stanislav in ker sem našel tako pisavo tudi v M. Pletteršnikovem slovensko-nemškem slovarji, prisvojil sem si jo tudi jaz. Kakor bi me veselilo, da se ista udomači, pa želim tudi, da se opusti nenarodna pisava, na pr. gospa Pajkova, gospa Vidavčeva, gospa Kovačičeva, gospa Kuharjeva, kajti naš narod jih imenuje le Pajkovka, Vidavka (oziroma Vidavčevka), Kovačička, Kuharica itd., pa umeva pod zaznamovanjem Pajkova, Vidavčeva itd. le hčerko zakonskega

pridruga odnosne gospe. Staroslovenska glagolska oblika v prvi osebi jednine na „ô“, na pr. mogò, nemogò, hočò, nečò, steljò, veljò, ljubljò itd. živo še prav krepko na Pivki in v Berkinah. Napisal sem jo vsaj tu in tam, ker je obče-slovenska, da je ne pozabimo.

Nedvojbeno je, da nam zavladajo ščasoma oblike na *ah* v mestniku množine tudi v vseh samostalnikih moškega in srednjega spola, ona na „ě“ pa v mestniku jednine nameni danes vladajoče serbske na „u“ *ker* ni uteran še naš jezik v zakone, *ker* je uže g. dr. O. Oblak prerano nam umerli, konstatoval v „Ljublj. Zvonu“, da živo še vse te oblike v našem narodu, kar je povsem resnično, *ker* vladajo vse te oblike v ogromnej večini slovanskega naroda, namreč v Poljcih in Ruskih, *ker* se bližate prvi dve celó serbskima oblikama na *ima, ama*, prešedšima iz dvojine v množino, dokaj više, nego sedanja v mestniku na *ih*, v druživniku pa na *i*, in *ker* bi nam bivala koncem koncev temi oblikami pisava jasnejša od sedanje, na pr. „*Le-ti* vojníci zmagali so *le-tu* pred *letami*“ vmesto: „Leti vojníci zmagali so leti pred leti“.

Evala, poglaviti gospodi uredniče! bodi temu zadosti, ker predolge razprave ne prinašajo umislene koristi. Tega radi zaveršujem: Naravno upotrebljavanje divnega našega glagola po slovanski, ljubomorno čvanje obče-slovenskih naših prastarin in oprezno ali postopenno bližanje knjižnjega našega jezika drugim slovanskim jezikom, — evo to so moje trice in mušice, književne moje posebnosti, zaradi katerih me kolne morda na skrivšem izsloveneli kak ljubljanski pismouk, a uže bliža se čas, ko me bodo prav zaradi njih blagoslavljali.

M. A. Ламурскій.

TRST.

Tiskom i nakladaj Dolenčeve tiskarne

1896.

4863-559

